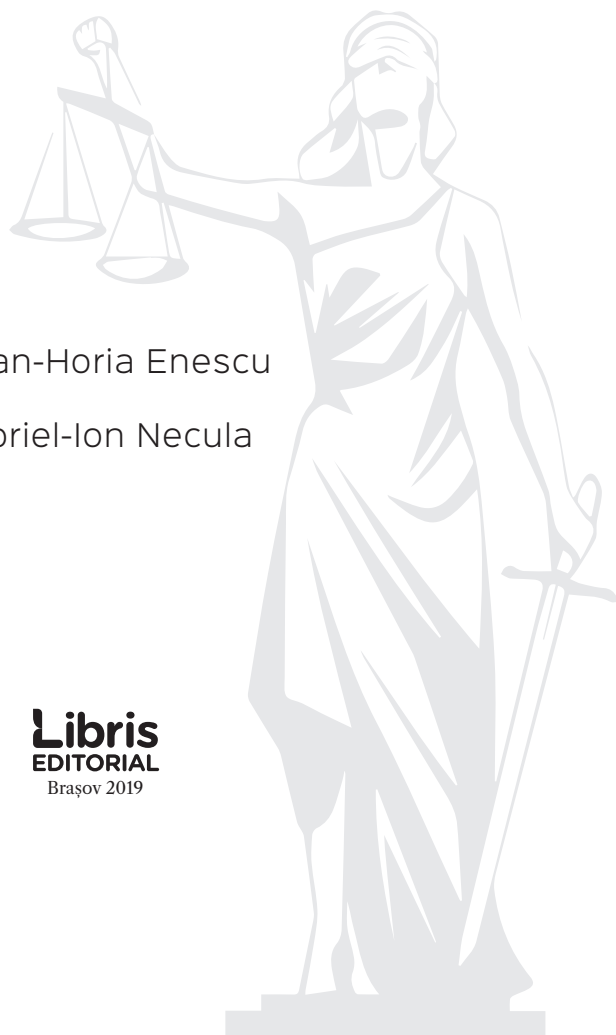

**PREFECȚI AI
JUDEȚULUI BRAȘOV
DE ODINIOARĂ**

1919 – 1939

Adrian-Horia Enescu

Gabriel-Ion Necula

Libris
EDITORIAL
Brașov 2019

Cuprins

Din dragoste pentru oraș și adevăr.....	5
Brașovul înainte de anul 1848 (organizare administrativ-teritorială)	11
„Prefecții” Legiunii Țării Bârsei și a Făgărașului în timpul Revoluției de la 1848	17
Ioan BRAN POP de LEMENY et KOZLA – primul avocat român al Brașovului și Prefect al Legiunii din Țara Bârsei și a Făgărașului	19
Constantin I. SECĂREANU – Tribunalul Brașovului	22
Repere generale privind organizarea administrativ - teritorială a Transilvaniei în perioada 1848-1918	27
Guvernatorii Transilvaniei	31
Imre Mik	32
Ludwig von Wohlgemut	33
Karl Borromäus zu Schwarzenberg.....	34
Friederich von Liechtenstein	35
Ludwig Folliot de Crenneville.....	35
Consiliul Dirigent al Transilvaniei, Banatului și Ținuturilor Românești din Ungaria și membrii acestuia	37
Generalități privind activitatea Consiliului Dirigent.....	61
Brașovul Interbelic.....	71
Prefecții județului și reperi legislative.....	75
BRAȘOVUL ÎN AUGUST 1916.....	85

Gheorghe (Georgie) BAIULESCU	93
Nicolae VECERDEA	119
BRAȘOVUL ÎN DECEMBRIE 1918	123
Petre MUNTEANU	125
Victor HODOR	127
Teodor SBÂRCEA	133
Paul D. GOMA	145
Gheorghe CUTEANU	149
DECEMBRIE 1933	155
Iancu (Ioan) NAN	157
1938 - PREFECȚI MILITARI	161
Dumitru PETRESCU TOCINEANU	169
Casina Română din Brașov	177
În loc de încheiere	179
BIBLIOGRAFIE	187
PERIODICE	191
IZVOARE	193
CORRESPONDENȚĂ	195

Brașovul înainte de anul 1848 (organizare administrativ-teritorială)

Înainte de revoluția de la 1848, unul dintre cele mai importante centre comerciale, culturale și industriale ale Transilvaniei era, așa cum este de altfel bine cunoscut, Brașovul.

Pe teritoriul districtului Brașov se găseau sate libere, dar și dependente de cetate, cu populație română, dar și mixtă româno-maghiară-săsească, aflate sub patriciat săsesc.

O categorie distinctă de localități era reprezentată de cele 13 comune săsești libere care, datorită privilegiilor primite de la regii maghiari, au scăpat de iobăgie. Aceste localități sunt:

- 4 târguri, respectiv: Râșnov, Codlea, Feldioara, Prejmer;
- 9 comune, respectiv: Cristian, Vulcan, Ghimbav, Hălchiu, Bod, Rotbav, Măieruș, Sînpetru și Hărman.

O altă categorie de localități este reprezentată de cele două sate militare ale primului regiment românesc de graniță¹, înființat în anul 1765, Tohanul

1. Regimentul I grăniceri era situat la granița sudică a Transilvaniei și ocupa cel mai întins ținut în cadrul graniței militare transilvănene. El se întindea de la Porțile de Fier, peste părți ale comitatului Hunedoara, ale comitatelor Alba de Sus și Alba de Jos, prin scaunele Orăștie, Sibiu, Miercurea, peste districtele Făgăraș și Brașov. Reședința sa se afla la Orlat, lângă Sibiu, iar drept centru de greutate al acestuia era prevăzut districtul Făgărașului. Prin patentă împărătească, întreg teritoriul supus militarizării a fost declarat liber, viitorii grăniceri urmând a fi scoși din starea de iobăgie și scutiți de toate taxele, excepție făcând „taxa capului” (capitația), „taxa marhelor” (vitelor), de un așa zis impozit comercial și unul pe case, stabilit în funcție de sursele de venit ale grănicerului respectiv. Și în acest caz, grănicerii urmau să plătească totuși 2/3 din valoarea acestora, comparativ cu ceilalți locuitori ai țării. Ca urmare, grănicerii prestau serviciul militar obligatoriu începând de la

Vechi și Țințari, astăzi comuna Dumbrăvița.

Referitor la localitățile dependente, pe teritoriul Țării Bârsei regăsim:

1. Branul, de care aparțineau cele 13 sate sau divizii, respectiv: Șirnea, Peștera (Coacăza), Fundata, Fundățica, Măgura, Toangheș, Moieciul de Jos, Moieciul de Sus, Șimon, Cheia, Sohodol, Poarta și Predeal (actualul Predeluț)²;
2. Săcele, localitate cu populație mixtă româno-maghiară, cu cele șapte sate: Baci, Turcheș, Cernatu, Satulung, Tărlungeni, Purcăreni și Zizin;
3. Vlădeni, cu populație românească, și Satul Nou, Crizbav și Apața, cu populație româno-maghiară.

După recensământul populației din anul 1838, ultimul înainte de revoluție, districtul Brașovului avea 86.961 locuitori, din care 22.886 locuiau în orașul Brașov³.

Din punct de vedere administrativ, satele erau supuse unor inspectori domeniali, fiecare având în subordine câte un cerc. Districtul Brașovului era organizat în patru cercuri. Primul cerc de inspecție cuprindea Branul, cu cele 13 sate, Tohanul Nou și Zărnești, al doilea cerc Vlădeni, Satu Nou, Crizbav și Apața, cel de al treilea cerc Baci, Turcheș, Cernatu, Satulung, iar al patrulea cerc Tărlungeni, Purcăreni și Zizin.

vârsta de 16 ani și până la 64 de ani, cu hainele și „merindele” (hrana) lor, acestea fiind suportate de stat numai pe timp de campanie. Pentru perioadele de pace se prevedea ca doar 1/7 din efectivul activ să fie în serviciu. Grănicerii urmau a fi împroprietăriți proporțional cu numărul membrilor din familie, cu sesii grănicerești în suprafață de cel puțin 15 jugăre (ca. 8,63 hectare), care se puteau moșteni însă numai pe linie bărbătească. Ei erau scutiți de prestații și sarcini publice, precum și de încartiruire, fiii lor putând urma în mod gratuit cursurile școlilor grănicerești de orice fel, inclusiv institutele superioare de învățământ militar, pentru a deveni ofițeri. (*Wikipedia*, citată la data de 19.04.2018)

2. Până în anul 1848 aceste sate au constituit o singură comună, condusă de un castelan cu sediul în Bran, ajutat în fiecare localitate de către un viceprimar. Din cercetările efectuate, putem aminti faptul că, între anii 1831 și 1837, castelan a fost Bokros Andrei.

3. Salvan Florin, *Situația social-economică a satelor dependente de orașul Brașov în preajma anului 1848*, Societatea de Științe Istorice și Filologice din Republica Socialistă România, București, 1965, pg. 3.

Pe teritoriul districtului Brașov funcționa și un tribunal domenal, for judecătorească alcătuit din șapte judecători, care hotărau în primă instanță, iar magistratul în apel.

Pe plan social, țăranii dependenți din Țara Bârsei se împărțeau în mai multe categorii sociale, și anume: coloni⁴, inquilini⁵, extranei⁶, țigani⁷ și oieri înstăriți⁸.

Din punct de vedere administrativ, orașul Brașov era condus de două organe principale, magistratul și comunitatea centumvirală⁹.

Magistratul era ales anual și avea atribuții politice, administrative, fiscale și judecătorești. Comunitatea centumvirală era formată din 100 de persoane, având atribuții administrative, politice și financiare și era condusă de un orator.

Până în secolul XVIII la conducerea orașului Brașov s-a aflat o pătură socială superioară, patriciatul sășesc. Originile sale pot fi urmărite până în secolul al XIV-lea, când era alcătuit din două categorii: micii nobili din Țara Bârsei (greavi) și negustorii îmbogățiți prin comerțul la mare distanță. În secolul următor, odată cu consolidarea autonomiei orașului, a sporit rolul marilor comercianți în administrația orașului, în detrimentul nobilimii. Treptat, descendenții aceștia s-au stabilit în oraș și au încheiat alianțe matrimoniale cu celelalte familii patriciene. Din această fuziune a rezultat elita conducătoare din secolele XVI-XVIII. Întemeindu-se pe puterea sa economică, patriciatul a deținut conducerea orașului până la începutul secolului XIX, accesul la cele mai importante funcții fiind rezervat unui grup restrâns de familii socotite „pe potriva Sfatului”.

4. Cea mai numeroasă pătură socială, dețineau un loc de casă, grădină, un mic teren arabil și de fâneață și un anumit număr de vite.

5. Sau jelerii, dețineau un mic loc de casă și grădină, dar nu dețineau pământ arabil sau fâneață.

6. Locuitori veniți din alte zone, dețineau un lot arabil foarte mic.

7. Nu dețineau niciun fel de teren sau vite.

8. Se regăseau în satele săcelene și în cele brănene.

9. Conf. Univ. dr. Vlad Ioan, *Avram Iancu și Brașovenii săi*, Ed. Concordia, Brașov, 1999, pg. 120.

Forma specifică de organizare administrativă a Brașovului s-a conturat din secolul al XIV-lea, definitivându-se la sfârșitul secolului XV. Guvernarea orașului era încredințată Magistratului (Sfatul orașului), organ colectiv alcătuit din jude - primar (Stadtrichter), villic (Stadthann) și 16 senatori cu largi atribuții privind administrația, ordinea publică, justiția și economia.

Judele primar era șeful administrației orășenești și prezida Magistratul, iar villicul conducea economia orășenească și răspundea de menținerea ordinii publice în oraș.

Accesul la funcțiile de jude primar și villic era încununarea unei îndelungate cariere, un adevărat *cursus honorum*, aflat la îndemâna unui număr redus de indivizi. Alte funcții importante din administrația orașului erau cele de notar, procurator, inspector alodial, vigesimator (vameș), secretar etc.

Alături de Magistrat, funcționa comunitatea centumvirală (alcătuită din 100 de bărbați), prezidată de un orator, accesibilă unor categorii sociale mai largi. Inițial, pătrunderea în rândurile patriciatului, deși dificilă, nu era imposibilă. Treptat, mobilitatea socială în rândurile păturilor orășenești s-a restrâns.

În perioada secolelor XVII-XVIII s-a accentuat tendința patriciatului de a se transforma într-un grup social închis. Câteva familii patriciene (Hirscher, Chrestel, Filstich, Drauth, Seuler, Herbert, Rheter, Closius, Fronius, Tartler etc.) au monopolizat principalele funcții de conducere.

Patriciatul va căuta să-și perpetueze poziția socială moștenită, în pofida unui lent declin al rolului său economic, manifestat pe parcursul secolelor XVII-XVIII, ca urmare a excluderii negustorilor sași din comerțul cu Orientul.

În aceste condiții, familiile patriciene vor căuta să obțină titluri nobiliare și vor accepta stăpânirea habsburgică, în schimbul garantării privilegiilor. Supremația patriciatului săsesc va fi subminată la sfârșitul secolului XVIII de reformele iosefine și de transformările economice.

Spre deosebire de organizarea administrativ-teritorială prezentată, în Țara Românească, în preajma anului revoluționar 1848, teritoriul era

împărțit în județe, care la rândul lor, erau împărțite în plăși. Județele erau conduse de către un ocârmuitor, iar plășile de un subocârmuitor¹⁰. Schimbarea denumirilor de ispravnic și zapciu cu cea de ocârmuitor și subocârmuitor s-a făcut la propunerea lui Barbu Știrbei, în ședința Adunării Obștești din 27 martie 1831¹¹.

Și în Moldova, conducătorii județelor și ținuturilor erau denumiți ocârmuitori, respectiv pârçalabi.

În anul 1848 Brașovul avea 22.886 locuitori, dar o epidemie de holeră seceră 268 de vieți. Orașul dispunea de ateliere manufacturiere de tot felul, aproximativ 100 de mori, numeroase pive, dârste și juagăre, precum și 30 de fabrici. Pe lângă patriciatul săsesc, apăruse o burghezie românească bogată, din care făceau parte și unii dintre cei mai înstăriți cetățeni din oraș. Radu Orghidan era considerat cel mai mare industriaș și negustor al Brașovului. Acesta deținea o fabrică de hârtie la Zărnești, două fabrici în scaunul Ciuc, o fabrică de iască la Tohan și o mare societate comercială în București.

Burghezimea română era lipsită însă de drepturi politice și chiar de unele drepturi civile, drepturi pe care le dețineau exclusiv burghezia și patriciatul săsesc, în baza unor privilegii medievale¹².

10. Analele parlamentare, Tomul I -1, pg. 577.

11. Nicolae Andrei, Paul Barbu, *Revoluția de la 1848 în județul Dolj*, Craiova, 1978, pg.45.

12. Pavalache Dan, *Cronică de Brașov*, Editura Haco Internațional, 2008, pg. 241.

„Prefecții” Legiunii Țării Bârsei și a Făgărașului în timpul Revoluției de la 1848

La adunarea de la Blaj din 3/15 - 5/17 mai 1848, au participat 32 de delegați din Brașov și Țara Bârsei, unii dintre ei primind funcții importante: George Bariț, vicepreședinte, și Ion Bran, secretar al Adunării. Din cei 162 membrii ai delegațiilor, care urmau să prezinte împăratului și Dietei memoriul Adunării, 30 erau brașoveni. Conducerea delegației în primă audiență la împărat a revenit protopopului brașovean Ioan Popazu.

În entuziasmul general, inima lui Alecsandri vibrează la Brașov. Marele poet compune *Hora Ardealului*, prima variantă a *Horei Unirii*, publicată în orașul de la poalele Tâmppei¹³.

În timpul revoluției din 1848 - 1849, românii din Ardeal au organizat provincia, din punct de vedere administrativ, în prefecturi, conduse de către un prefect, ajutat de către un viceprefect.

Din fiecare prefectură era planificat să se ridice la luptă un număr de zece mii de oameni, care constituiau o legiune. Fiecare legiune își avea baza de recrutare într-o prefectură. Prefectul era atât conducătorul administrativ al prefecturii, cât și căpetenia militară a legiunii, echivalent cu gradul de general din armatele regulate¹⁴.

Titlatura prefecților pașoptiști amintea de vremurile romane, în care termenul „Praefectus”, fără un alt calificativ, era titlul formal al multor

13. *Ibidem* 12, pg. 243.

14. enciclopediaromaniei.ro.

oficiali militari sau civili de rang mediu, a căror autoritate era delegată de către o autoritate de rang superior¹⁵. Un exemplu elocvent este Pilat din Pont sau Pontius Pilatus, care a fost al cincilea prefect (gubernator roman) al Iudeei între anii 26 - 36¹⁶.

În acest sens, a nu se confunda termenul de prefect din timpul Revoluției pașoptiste cu ceea ce înțelegem astăzi prin această funcție.

Fiecare legiune a primit un nume și un număr. Numerele acordate legiunilor sunt variabile de la un autor la altul. Tot în funcție de autor, numărul legiunilor românești variază de la 15 la 18 sau mai multe¹⁷.

În ceea ce ne privește, zona geografică a Brașovului și împrejurimi a fost organizată în Legiunea Țării Bârsei și a Făgărașului, prefect fiind numit Ioan Bran Pop de Lemeny et Kozla, iar viceprefect, Constantin I. Secăreanu. Baza legiunii o forma escadronul de călăreți, compus în majoritate din tineri români din Schei. Legiunea Țării Bârsei și a Făgărașului a fost un punct important a întregii organizații militare române din anii 1848 - 1849. La 23 noiembrie 1848, legiunea a obținut o importantă și istorică victorie la Vama Buzăului, reușind să respingă cu mari pierderi oastea secuiască.

Comitetul Național Român, la inițiativa lui Simion Bărnuțiu, declară publicația brașoveană, *Gazeta Transilvaniei*, organ de presă oficial al revoluției pașoptiste.

În cele ce urmează, prin prezentarea succintă a celor care au fost conducători ai revoluției pașoptiste brașovene, dorim să readucem în memoria colectivă personalitățile celor doi.

15. wikipedia.org, citată la data de 22.07.2019.

16. wikipedia.org, citată la data de 22.07.2019.

17. enciclopediaromaniei.ro.

Ioan BRAN POP de LEMENY et KOZLA – primul avocat român al Brașovului și Prefect al Legiunii din Țara Bârsei și a Făgărașului

S-a născut la Zărnești, în anul 1811, tatăl fiind Ioan Bran, notar, jude, logofăt, și mama Bucura, născută Aldulea, fiica preotului Teodor (Tudorache) Adulea din Bran – Moieciu de Jos. Este cel mai mic dintre cei patru copii ai părinților săi și singurul lor fiu, după surorile Stanca, Maria și Neacșa.

Majoritatea informațiilor legate de prefectul legiunii au fost preluate din lucrarea *Un stejar falnic bătrîn*, autori Doina Anca Rădoi-Dâmboianu și Mihai Dâmboianu, stră-strănepoții lui Ioan Bran Pop de Lemeny et Kozla. Pe lângă această importantă sursă de informație, autorii au mai folosit și date din Monitorul de Făgăraș din data de 05.05.2015, *Enciclopedia Română*, citată la data de 23.03.2018, și din lucrarea *Avram Iancu și prefectii săi*, autori Valentin Borda, Viorica Dutcă, Traian Rus, apărută la Casa de Editură „Petru Maior”, Târgu Mureș, 1997.

Despre Ioan Bran aflăm că a pășit pentru prima oară în tainele învățaturii la „școala poporală din Zărnești”, a continuat la școala normală din Brașov, ca apoi să urmeze gimnaziul la Blaj și la Sibiu. A studiat Dreptul la Cluj, unde a obținut licența, ca mai apoi să-și desăvîrșească practica de avocat la Curtea de Apel (Tabla Regească) din Târgu Mureș (Murăș Oșorheiu). După ce obține cenzura de avocat (atestatul), se stabilește, în 1837, la Brașov ca „cel dintîiu avocat român”. Avea 26 de ani când și-a deschis propriul birou de avocatură la Brașov.

La 4 septembrie 1838, la 27 de ani, se căsătorește cu Maria Oprea Circa din Cernatul Săcelelor, fiica marelui econom de vite și negustor de oi Oprea Circa.

În timpul revoluției de la 1848, a fost delegat de către românii brașoveni să îi reprezinte la cea de-a doua Adunare națională de la Blaj, din luna

mai 1848. Datorită capacităților sale intelectuale și a patriotismului său, a fost ales la această adunare națională să fie unul dintre cei zece secretari ai Adunării. Tot atunci a fost ales să fie membru în delegația română ce avea să meargă la Viena pentru a prezenta împăratului doleanțele românilor din Ardeal. A fost desemnat membru în Comitetul Național Român Permanent de la Sibiu și membru în Comitetul de Pacificație, alcătuit în septembrie 1848 la Blaj, sub președinția lui Simion Bărnuțiu.

În luna octombrie 1848, la propunerea protopopului Ioan Popasu, a fost numit prefect al Legiunii din Țara Bârsei, avându-l ca ajutor pe viceprefectul Constantin I. Secăreanu. În această calitate a organizat și a condus activitățile revoluționare din aria de responsabilitate a legiunii sale.

La scurt timp după numirea sa ca prefect, a primit funcția de membru în Comitetul Național Român, astfel încât legiunea a fost condusă de fapt de către viceprefectul său, Secăreanu.

În calitate de membru al Comitetului Național Român, participă la alegerile funcționarilor români de la Făgăraș, organizate la 12 noiembrie 1848.

După încheierea revoluției, Ioan Bran Lemeny a ocupat diferite funcții în administrație și justiție. A continuat să militeze pentru drepturile naționale ale românilor din Ardeal și după încheierea evenimentelor din anii 1848 - 1849.

În anul 1860 a ajuns căpitan suprem al districtului Făgăraș, având un rol hotărâtor în introducerea limbii române în administrație, ca limbă oficială. Împăratul recunoaște limba română ca fiind oficială în Țara Oltului la 5 august 1861.

Gazeta Transilvaniei titra, la data de 24 octombrie 1862: „limba română a dobândit la Făgăraș o respectare demnă de lupta purtată de ea”.

Ioan Bran de Lemeny et Kozla este ales la 10 octombrie 1863 deputat regalist în Dieta de la Sibiu și este desemnat să reprezinte Transilvania la lucrările Senatului Imperial de la Viena alături de alți 27 de deputați, printre care și deputații făgărășeni Ioan Pușcariu și Ioan Aldulea.

Inițiază la 19 octombrie 1863 legea pentru „egala îndreptățire a națiunii române și a confesiunilor sale în viața publică”, care a fost promulgată de împăratul Franz Josef.

Fiind cunoscută activitatea lui ca militant pentru drepturile naționale ale românilor din Transilvania și pentru că refuzase reintroducerea limbii maghiare în administrație, a fost pensionat înainte de termen, în anul 1866, pentru a nu putea să acționeze în favoarea românilor în momentul implementării dualismului austro-ungar introdus de către Imperiul Habsburgic începând din anul 1867. Se retrage la Brașov, unde va locui cu soția sa în casa lor din Dealul Străjei nr. 5.

Contemporanii săi îl numeau „un stejar falnic bătrân”.

La 16 ianuarie 1899 ziarul *Tribuna* din Sibiu scria: „A murit unul dintre bărbații noștri cari au avut un rol frumos în mișcările glorioase de la 1848. Avea 88 de ani.”

Înmormântarea a fost somptuoasă, după cum relatează *Gazeta de Transilvania* citată de doamna Doina Anca Rădoi-Dâmboianu și domnul Mihai Dâmboianu: „Carul funebru tras de patru cai fu precedat de toți cei opt preoți din Brașov și Stupini, în frunte cu protopopul Ioan Petric.”

Astăzi, lângă zidul bisericii „Nașterea Maicii Domnului” de pe strada Bisericii Române din Brașov, atrage cu siguranță atenția celor ce pășesc în incinta lăcașului de cult, un mormânt impunător, cu piatră înaltă prismatică la căpătâi și cruce deasupra, pe care stă scris: „Ioan Bran P. de Lemeny et Kozla, fost c.r. cons de apel. Căpitan suprem al distr. Făgăraș, Asesor și defensor matrimonii la consist. metrop. gr. or. – Secretar al adunării de la Blaș 3/15 Mai 1848 etc., născ în Zernești 1811, repos. în 23 Junie 1899”.

Constantin I. SECĂREANU – Tribunalul Brașovului

Încercând să aflăm cât mai multe informații legate de realul conducător al Revoluției de la 1848 din Țara Bârsei, putem concluziona că viața și activitatea politică ale lui Constantin I. Secăreanu sunt, din păcate, prea puțin cunoscute și cercetate.

Originar din Satulung¹⁸, Constantin I. Secăreanu se naște în anul 1820, într-o familie originară din Moldova. Tatăl Ion, un cunoscut negustor, adevărat român, lasă la moartea sa considerabila avere mobilă și imobilă în suma de 140.208 florini „tot pe seama școlii românești din Brașov”¹⁹. Având în fața sa un astfel de exemplu, fiul și adultul de mai târziu va duce moștenirea sa pe înaltele trepte ale luptei de recunoaștere a drepturilor și libertăților românilor ardeleni.

Anul nașterii tribunalului a fost stabilit de către A.A. Mureșianu, care în lucrarea sa *Prefectura Română a Țării Bârsei din 1848 și 1849* specifică faptul că, în lipsa registrelor de naștere sau de botez, îl găsește în Registrele de cununii de la Biserica din Brașov-Cetate, când la data de 19.09.1848 se căsătorește la vârsta de 28 ani.

Studiile secundare le parcurge la Sibiu și Blaj, obținând la toate disciplinele calificativul maxim, respectiv „eminens”²⁰. De la Blaj, Secăreanu își continuă studiile superioare la Cluj, unde studiază filozofia și științele juridice, fiind un distins student²¹. Unul dintre colegii săi a fost și Aron Pumnul.

N. Popea remarcă în mod deosebit că a fost „o horocire” pentru poporul român faptul că printre „studenții români din Cluj” se afla și Secăreanu, care a promovat „spiritul național... între studenții români din Cluj”²².

18. *Plaiuri Săcelene*, Anul 1, nr. 7-8, Iulie – August 1934 – „Tribunii de origină din Săcele în revoluția din 1848”.

19. *Gazeta Transilvaniei* nr. 6 din 10/22 ianuarie 1895.

20. Stinghe Sterie, *Documente privitoare la trecutul românilor din Schei*, Brașov, 1903.

21. *Ibidem* 10, pg. 125.

22. Bogdan – Duică G., „Pădurile moților și Avram Iancu”, în *Societatea de mâine*, anul I, 1924, nr. 19-20, pg. 384-387.